

LEDEN VAN HET RHENENSE GESLACHT LIJSTER

Een handreiking aan dr. H. P. Deys

Onlangs verscheen in het Maandblad „Oud-Utrecht“ een interessante bijdrage, getiteld „Een oud woonhuis te Rhenen en het geslacht Lijster“¹⁾. Leden van dit eens zo bekende Rhenense geslacht komen voor in verband met enige Stichtse leengoederen. Aan het „Repertorium op de Stichtse Leenprotocollen . . . I, De Nederstichtse Leenacten (1394-1581)“ ontleen ik het volgende²⁾:

De leengoederen nos. 303 (blz. 267) en 311 (blz. 277) bieden de leenopvolging van een aantal generaties Lijster uit de 15de en 16de eeuw.

Stichts leengoed no. 303, waarvan de oudste omschrijving luidt „den tyende van Wouter Scouten erve . . . item al alzuc land als Tengenagels van Middelwijck was“,

1. *Gherart Lijster* na opdracht door Hubert die Wolff, 18 april 1408.

2. *Henric Lijster* na dode van zijn vader Gerit Lijster, 11 september 1440.

3. *Derick Lijster* na dode van zijn vader Henrick Lijster, 9 januari 1487.

4. *Heer Henrick Lijster, priester*, na dode van zijn vader Dierick Lijster, 30 juni 1523; zijn broer *Claes Lijster* is hulder. Na Claes' overlijden is zijn broer *Willem Lijster* hulder, 21 september 1530. Wanneer Willem overlijdt is hulder Dierick van der Lauwijck, 9 september 1559.

- Heer Henrick Lijster, priester, draagt het leengoed wegens „ouderdom, impotentie ende cranckheden“ onder bijstand van zijn voogd Henrick Lijster Willemszoon en met goedvinden van heer Gerrit van Renes, ridder, over aan:

5. zijn oomzegger *Dierick Lijster Willemszoon de jonge*, onmondig, maar behoudt de lijftocht uit het overdragen leengoed, 15 november 1560.

Vier dagen later wordt het onmondige neefje van heer Henrick Lijster beleend onder hulde van *Henrick Lijster Willemszoon*. Neefje Dierick wordt „de jonge“ genoemd; kennelijk was er destijds ook een Dierick „de oude“ in leven.

6. *Hadewich Lijsters, oudste dochter van Willem Lijster*, na dode van haar broer Dierick Lijster Willemszoon de jonge 31 maart 1563. Haar echtgenoot *mr Rutger de Bruyn, advocaat*, is hulder.

Stichts leengoed no. 311, waarvan de oudste omschrijving luidt „VI mergen lands gelegen in der Nuede, gelegen alreneest Henric Schetters land“.

1. *Tydeman Lijster*, 22 oktober 1401; de vorige leenman was Lamber Tuer in 1394.

2. *Evert Lijster* (waarschijnlijk zijn zoon), 13 februari 1434. NB. Het leengoed heet thans „dat Nyelant“.

3. *Tyman Lijster* na dode van zijn vader Evert Lijster, 15 december 1458.

4. *Evert Lijster* na opdracht door Tyman Lijster, 22 juli 1507. De onderlinge familiebetrekking blijkt niet.

5. *Heer Berndt Lijster, priester*, na dode van zijn vader Evert Lijster, 31 augustus 1530; zijn oom Anthoenis Beyer is hulder. Na overlijden van de laatstgenoemde is hulder Wilhem Beyer, 8 mei 1548.

6. *Huybert Lijster Evertszoen* na dode van zijn broer Bernt Lijster, priester, 26 juli 1569.

7. *Evert Lijster Huybertszoon* na dode van zijn vader Huybert Lijster Evertszoen, 19 januari 1570.

- Genoemde Evert Lijster Huybertszoon doet opdracht van een losrente van 21 carolusguldens 's jaars uit het leengoed, ingaande met de sterfdag van *Otgen Ottensdochter, weduwe van zijn vader*, ten gunste van zijn broers en zuster *Gerrit, Claes* en *Judith*, 19 januari 1570. NB. De begunstigen worden dezelfde dag beleend met de rente, waarbij hun broer Evert Lijster Huybertszoon, die de rente heeft opgedragen, als hulder optreedt.

8. *Hubert Lijster Evertszoen* na dode van zijn vader Evert Lijster Huybertszoon, 2 december 1579; Henrick van Eck, voogd van de onmondige Hubert, is hulder. Hubert doet zelf de leeneed 27 maart 1595.

Men kan aan de hand van de opvolging van leden van de geslacht Lijster in deze Stichtse lenen een poging wagen tot het opstellen van een fragment-genealogie.

Verder vestig ik de aandacht op *Stichts leengoed no. 305* (blz. 271 van het Repertorium), aangeduid als „dat huus ende hofstede, geheiten Hamersteyn, gelegen bi den huse ter Horst mitter werff“, later ook genoemd Hemerstein. Dit leengoed kwam in 1529 aan Hubert van Renen, waarna 21 juni 1542 *Wilhem Lijster* werd beleend bij opdracht door Huberts zoon, die evenals zijn vader Hubert heette. De 9de november 1559 werd de onmondige *Dierick Lijster Willemszoon* na dode van zijn vader Willem Lijster beleend onder hulde van Jan van Brakel. Na dode van haar broer Dierick Lijster Willemszoon de jonge werd *Hadewich Lijster, Willem Lijsters oudste dochter*, beleend onder hulde van haar echtgenoot *mr Rutger de Bruyn, advocaat*, 31 maart 1563.

Wilhem Lijster Dierickszoon (waarschijnlijk de vader van Dierick Lijster Willemszoon de jonge en Hadewich Lijster) verschijnt 2 december 1538 als hulder voor de kerkmeesters van de St. Cunerakerk te Rhenen bij de belening met het Stichtse leengoed het goed te Remmertien (Remmerde, Repertorium no. 303, blz. 265/266). Na de dood van deze hulder volgt Jan de Keyser 5 juni 1559 als zodanig op.

Met het Stichtse leengoed „een hofstede aen t westeynde der capellen in den voorborcht ter Horst“ (Repertorium no. 304, blz. 268/270) wordt 5 januari

1575 *Margriete Cornelis Lijster's dochter* beleend onder hulde van haar vader na opdracht door Gerrit Geritszoon van Amersfoort. Margriete overleed in 1598 als echtgenote van *mr Herman de Jonge, advocaat*.

Arnhem

dr A. Johanna Maris

Poggenbeekstraat 44

- 1) Maandblad Oud-Utrecht, 57e jrg. nr. 11, november 1984, blz. 174.
- 2) A. J. Maris, Repertorium op de Stichtse Leenprotocollen uit het Landsheerlijke Tijdvak, I. De Nederstichtse Leenacten (1394-1581), Ministerie van O.K.W. 's-Gravenhage 1956.

LAMBERT VAN VELDHUYZEN EN ZIJN CONTACTEN MET GELEERDE TIJDGENOTEN

Lambert van Veldhuyzen, die dit jaar 300 jaar geleden overleed, is een typisch voorbeeld van een geleerde uit de late renaissance.

Geboren in 1622 te Utrecht, studeerde hij zowel filosofie als theologie en geneeskunde aan de Utrechtse universiteit, waar hij zich in september 1643 liet inschrijven. Als magister philosophiae staat hij in het Leidse album studiosorum vermeld, wanneer hij op 16 mei 1647 aan deze universiteit zijn studie voortzet. Maar uiteindelijk zal hij naar Utrecht terugkeren om er op 7 februari 1650 de doctorsgraad in de medicijnen te behalen.

Hij vestigt zich in de Domstad als medicus/practicus en staat bekend als een ijverig voorvechter van de Cartesiaanse wijsbegeerte.

Niet alleen als medicus neemt hij een vooraanstaande plaats in Utrecht in, maar ook zijn bestuurlijke kwaliteiten worden hoog gewaardeerd. In 1665 is hij één der bewindhebbers van de W.I.C. en in 1667 wordt hij lid van de vroedschap in zijn geboortestad. In 1672 - hij is dan intussen schepen geworden -, overhandigt hij de stadssleutels aan de Franse bezetters.

Na het keren van het tij in 1674 wordt hij niet meer opnieuw in de stadsregering herkozen.

Als ijverig Cartesiaan sympathiseerde Van Veldhuyzen met de zg. Collegianten en kwam mede daardoor in conflict met de staatskerk. Zijn afwijkende mening legde hij in 1656 in geschrift neer: „Bewijs Dat noch de Leere van der Sonne stilstant, En des Aertryx Bewegingh, Noch de gronden van de Philosophie van Renatus Des Cartes strijdig syn met Godts woort, etc". Hij was dan ook een geducht tegenstander van de theologen Voetius, vader en zoon, tegen wie hij zich in de voorrede van zijn boek *Tractatus duo medico-physici, unus de Liene, alter de Generatione* (Utrecht, 1657) richtte.

Dit geschrift is het enige medische werk dat Van Veldhuyzen het licht heeft doen zien. Op 5 november 1685 overleed Van Veldhuyzen, die, zo geen sympathisant, dan toch wel niet onwelwillend stond tegenover Spinoza's leerstellingen, in de ouderdom van 63 jaar.

Is het hierboven gememoreerde de doorsnee levensloop van een Hollandse geleerde uit de 17e eeuw, bijzondere redenen om dit thans aan de verge-

Portret van dr. L. van Velthuyzen (1622-1685), toegeschreven aan Jan van Wijckersloot, 1665. Cat. Centraal Museum 1952, nr. 361. Foto: Iconografisch Bureau, Den Haag.

telheid te ontrukken zouden er niet zijn, ware het niet dat Van Veldhuyzen over verschillende wetenschappelijke onderwerpen met geleerde tijdgenoten heeft gecorrespondeerd en geschreven.

In zijn tijd waren er nog nauwelijks wetenschappelijke tijdschriften. Pas in 1666 verscheen het eerste deel van de *Philosophical Transactions* van de Royal Society in Londen, wat beschouwd kan worden als het eerste jaarboek van een wetenschappelijk genootschap. De *Journal des Scavans* en de *Giornale de Letterati* zijn in deze zelfde periode in resp. Frankrijk en Italië van de grond gekomen. Wilde men in contact komen met andere geleerden en met elkaar van gedachten wisselen over wetenschappelijke proble-